עינו בכוסו (א) עריות כולן דומות עליו כמישור וחד אמר כל הנותן עינו בכוסו כל העולם כולו דומה עליו כמישור (א) [1]דאגה בלב איש ישחנה רבי אמי ורבי אסי חד אמר ישחנה מדעתו וחד אמר (ב) ישיחנה לאחרים [2]ונחש עפר לחמו ר' אמי ורבי אסי חד אמר אפילו אוכל כל מעדני עולם טועם בהם טעם עפר וחד אמר אפילו אוכל כל מעדני עולם אין דעתו מיושבת עליו עד שיאכל עפר תניא אמר רבי יוסי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם מקניט את חבירו יורד עמו לחייו אבל הקב"ה אינו כן קלל את הנחש עולה לגג מזונותיו עמו יורד למטה מזונותיו עמו קלל את כנען אוכל מה שרבו אוכל ושותה מה שרבו שותה קלל את האשה הכל רצין אחריה קלל את האדמה הכל ניזונין הימנה [3]זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם רב ושמואל חד אמר דגים וחד אמר עריות מאן דאמר דגים דכתיב נאכל ומאן דאמר עריות דכתיב חנם ולמאן דאמר עריות הא כתיב נאכל (ג) לישנא מעליא נקט דכתיב [4]אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און ולמאן דאמר דגים מאי חנם דהוו מייתין להו מהפקירא (ד) דאמר מר כשהיו ישראל שואבין מים הקב"ה מזמין להם בתוך המים דגים קטנים בכדיהן בשלמא למאן דאמר דגים אבל עריות לא פריצי בהו היינו דכתב [5]גן נעול אחותי כלה [גו'] אלא למ"ד עריות מאי מעין חתום מהנך דאסירין לא פריצי בהו בשלמא למאן דאמר עריות היינו דכתיב [6]וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו (ה) א על עסקי משפחותיו שנאסרו להם לשכב אצלם אלא למאן דאמר דגים מאי בוכה למשפחותיו הא והא הואי [3]את הקשואים ואת האבטיחים רבי אמי ורבי אסי חד אמר טעם כל המינין טעמו במן טעם חמשת המינין הללו לא טעמו בו וחד אמר טעם כל המינין טעמו טעמן וממשן והללו טעמן ולא ממשן (ו) [7](והמן) כזרע גד לבן (וטעמו) אמר ר' אסי עגול כגידא ולבן כמרגלית (ז)(תניא נמי הכי) גד שדומה לזרע פשתן בגבעולין אחרים אומרים (ח) גד שדומה להגדה שמושכת לבו של אדם כמים תניא אידך גד שמגיד להם לישראל אי בן תשעה לראשון ואי בן שבעה לאחרון לבן שמלבין עונותיהן של ישראל תניא ר' יוסי אומר כשם שהנביא היה מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין כך המן מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין כיצד שנים שבאו לפני משה לדין זה אומר עבדי גנבת וזה אומר אתה מכרתו לי אמר להם משה (ב) לבוקר משפט למחר אם נמצא עומרו בבית רבו ראשון בידוע שזה גנבו אם נמצא עומרו בבית רבו שני בידוע שזה מכרו לו וכן איש ואשה שבאו לפני משה לדין זה אומר היא סרחה עלי והיא אומרת הוא סרח עלי אמר להם משה (ג) לבקר משפט למחר אם נמצא עומרה בבית בעלה בידוע שהיא סרחה עליו נמצא עומרה בבית אביה בידוע שהוא סרח עליה כתיב [8]וברדת הטל על המחנה לילה [ירד המן עליו] וכתיב [9]ויצא העם ולקטו וכתיב [10]שטו העם ולקטו הא כיצד צדיקים ירד על פתח בתיהם בינונים יצאו ולקטו רשעים שטו ולקטו כתיב לחם וכתיב עוגות וכתיב וטחנו הא כיצד צדיקים לחם בינונים עוגות רשעים טחנו בריחים או דכו במדוכה א"ר יהודה אמר רב ואיתימא ר' חמא בר' חנינא מלמד שירד להם לישראל עם המן תכשיטי נשים דבר שנידוך במדוכה ובשלו בפרור א"ר חמא מלמד שירד להם לישראל עם המן ציקי קדירה [11]והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר מאי בבקר בבקר א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מדבר שירד להם בבקר בבקר מלמד שירדו להם לישראל אבנים טובות ומרגליות עם המן (ד) [12]והנשיאים הביאו את אבני השהם תנא נשיאים ממש וכן הוא אומר [13]נשיאים ורוח וגשם אין [10]והיה טעמו כטעם לשד השמן א"ר אבהו (ה) מה שד זה תינוק טועם בה כמה טעמים אף המן כל זמן שישראל אוכלין אותו מוצאין בו כמה טעמים א"ד לשד ממש מה שד זה מתהפך לכמה גוונין אף המן מתהפך לכמה טעמים [14]ויאמר משה בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבקר לשבוע תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה בשר ששאלו שלא כהוגן ניתן להם שלא כהוגן לחם

עינו בכוסו. אוהב שכרות: **כל העולם דומה עליו כמישור.** ממון אחרים דומה לו היתר: **ישיחנה לאחרים.** שמא ישיאוהו עצה: (ו) **דאגה.** פחד שדואג על הפסד שום דבר פן יבואהו: **יורד עמו לחייו.** בכל דבר שהוא יכול להקניטו ולהפסידו הוא יורד: **עריות.** דנאסרו להם במדבר ודגה לשון תשמיש כמו וידגו לרוב (בראשית מח): **ומחתה פיה.** מקנחת פיה של מטה כמו כאשר ימחה הצלחת (מלכים ב כא) כמי שמקנח את הקערה: **דאמר מר.** במסכת סוטה בפרק קמא (דף יא:): **לא פרצי בהו.** לא היו פרוצים בעריות במצרים: **הנך דאסירין.** אותן שהיו נאסרות לבני נח כגון הנך דאמרינן בסנהדרין (דף נז:) ערוה שב"ד של ישראל ממיתין עליה בן נח מוזהר עליה והן בכו על הנוספות: **הללו לא טעמו.** שהן קשין לעוברות ומיניקות כדאמרינן בספרי ט) משל אומר לאשה לא תאכלי בצל מפני התינוק: **והוא כזרע גד לבן אמר רבי אסי.** זרע הגד אינו לבן אבל עגול הוא והכי קאמר קרא והוא עגול כזרע גד ולבן כמרגלית: **כגידא.** גרעין של אליינדרי: **שדומה לזרע פשתן.** שגם הוא עגול: **שמלבין עונותיהן.** מתוך שהיו דואגים שמא לא ירד מן למחר היו משעבדים לבם למקום: (ז) **אם בן תשעה וכו'.** לפי שנאמר (שמות טז) וימודו בעומר בין שליקט הרבה בין שליקט מעט מולא עומר לגולגולת ואם נמצא יתר בבית הראשון בידוע שבן תשעה לראשון הוא ואם בבית האחרון בידוע שבן האחרון הוא: **הוא סרח עלי.** ותובעתו כתובתה: **ירד המן עליו.** אלמא בתוך המחנה יורד וכתב ויצא העם ולקטו יציאה מחוץ למחנה משמע וכתיב שטו משמע למקום רחוק כמו משוט בארץ (איוב א): **לחם.** משמע אפוי: **עוגות.** משמע קודם אפייה: **תכשיטי נשים.** בשמים שהן דוכות במדוכה ומתקשטות בהן להיות ריחן ערב לבעליהן: **ציקי קדירה.** תבלין לתבשיל ערב ומבושם: **שירדו להן אבנים טובות.** הביאו נדבה ממה שמוצאין בבקר בבקר כשיוצאין ללקוט את המן שנאמר וילקטו אותו בבקר בבקר: **נשיאים ממש.** עננים היו: **שד זה תינוק מוצא בו כל מיני טעמים.** שהאם אוכלת: לחם

מסורת הש"ס

א) סוטה מב: [סנהדרין ק:], ב) [פי' כדי שיבקשו עליו רחמים. ערוך ערך שח ו], ג) [יבמות יא: וש"נ] כתובות יג. סה:, ד) סוטה יא:, ה) שבת קל., ו) נ"א והוא, ז) [נ"ל תנו רבנן כ"א בע"י], ח) מכילתא פ' בשלח, ט) [בהעלותך יא ח],

לעזי רש"י

אליינדר"י [אליינדר"א]. כוסבר.

מוסף רש"י

לישנא מעליא נקט. שמלוה ודרך נקיי הדעת לספר בלשון נקיה (פסחים ג.). **על עסקי משפחותיו.** שנאסר להם קרובות (שבת קל.).

רבינו חננאל

ואסיקנא ירד להן לישראל תכשיטי נשים וציקי קדירה ואבנים טובות ומרגליות עם המן.

תום' ישנים

[**עולה לגג מזונותיו עמו.** יש אומר בבראשית רבה [פ"כ, ה] שאינו אוכל עד שמגיע לגיד של קרקע בתולה ואוכל. **אי בן תשעה לראשון כו'.** ועדיין לא גזרו שצריכות להמתין ג' חדשים משום הבחנה כי לא הוצרכו עדיין שהמן בודקן].

הגהות הב"ח

(א) גמרא עינו בכוסו כל העריות כולן דומות: (ב) שם א"ל משה דינו לבוקר משפט וכן לקמן: (ג) שם אמר להם משה דינו לבוקר משפט למחר (אם נמצא עומרה וכו' שהוא סרח עליה) תא"מ ונ"ב ס"א אם נמצא עומרה בבית בעלה בידוע שהוא סרח עליה נמצא עומרה בבית אביה בידוע שהיא סרחה עליו: (ד) שם אבנים טובות ומרגליות עם המן שנאמר והנשיאים הביאו: (ה) שם כטעם לשד השמן אמר ר' אבהו אל תקרא לשד אלא שד מה שד זה מתהפך לכמה גוונים אף המן מתהפך לכמה טעמים איכא דאמרי לשד זה דד מה דד זה תינוק טועם בה וכו' מוצאין בו כמה טעמים ויאמר משה בתת כו' כצ"ל ועל תיבת לכמה גוונין נ"ב נראה דס"ל לתלמודא הא דכתיב להט החרב המתהפכת שדרז"ל שהם מתהפכין פעמים אנשים פעמים נשים פעמים רוחות כו' לאו אמלאכי עליון לחודיה קאי אלא אף השדים שהם נקראים כרובים במקום זה נמי קאי שהם מתהפכין לכמה גוונין כו': (ו) רש"י ד"ה דאגה נ"ל קודם ד"ה ישיחנה: (ז) ד"ה אם בן תשעה כו' ואם נמצא עומר בבית ראשון כו' בידוע שבן שבעה לאחרון הוא הס"ד ומה"ד שמלבין וכו' למקום הס"ד ואח"כ מה"ד היא סרחה עלי. והרווחתי כתובתה הס"ד ואח"כ מה"ד הוא סרח עלי וכו':

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פכ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה יח]:

תורה אור השלם

1. דְּאָגָה בְלֶב אִישׁ יַשְׁחֶנָּה וְדָבָר טוֹב יְשַׂמְּחֶנָּה: משלי יב כה
2. זְאֵב וְטָלֶה יִרְעוּ כְאֶחָד וְאַרְיֵה כַּבָּקָר יֹאכַל תֶּבֶן וְנָחָשׁ עָפָר לַחְמוֹ לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי אָמַר יְיָ: ישעיהו סה כה
3. זָכַרְנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חִנָּם אֵת הַקִּשֻּׁאִים וְאֵת הָאֲבַטִּחִים וְאֶת הֶחָצִיר וְאֶת הַבְּצָלִים וְאֶת הַשּׁוּמִים: במדבר יא ה
4. כֵּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאָפֶת אָכְלָה וּמָחֲתָה פִיהָ וְאָמְרָה לֹא פָעַלְתִּי אָוֶן: משלי ל כ
5. גַּן נָעוּל אֲחֹתִי כַלָּה גַּל נָעוּל מַעְיָן חָתוּם: שיר השירים ד יב
6. וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת הָעָם בֹּכֶה לְמִשְׁפְּחֹתָיו אִישׁ לְפֶתַח אָהֳלוֹ וַיִּחַר אַף יְיָ מְאֹד וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה רָע: במדבר יא י
7. וַיִּקְרְאוּ בֵית יִשְׂרָאֵל אֶת שְׁמוֹ מָן וְהוּא כְּזֶרַע גַּד לָבָן וְטַעְמוֹ כְּצַפִּיחִת בִּדְבָשׁ: שמות טז לא
8. וּבְרֶדֶת הַטַּל עַל הַמַּחֲנֶה לָיְלָה יֵרֵד הַמָּן עָלָיו: במדבר יא ט
9. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם וְיָצָא הָעָם וְלָקְטוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ הֲיֵלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם לֹא: שמות טז ד
10. שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם אוֹ דָכוּ בַּמְּדֹכָה וּבִשְּׁלוּ בַּפָּרוּר וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֻגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לְשַׁד הַשָּׁמֶן: במדבר יא ח
11. וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֵת כָּל הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִמְלֶאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשֹׂת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר: שמות לו ג
12. וְהַנְּשִׂאִם הֵבִיאוּ אֵת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֵת אַבְנֵי הַמִּלֻּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן: שמות לה כז
13. נְשִׂיאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אָיִן אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת שָׁקֶר: משלי כה יד
14. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתֵת יְיָ לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וְלֶחֶם בַּבֹּקֶר לִשְׂבֹּעַ בִּשְׁמֹעַ יְיָ אֶת תְּלֻנֹּתֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם מַלִּינִם עָלָיו וְנַחְנוּ מָה לֹא עָלֵינוּ תְלֻנֹּתֵיכֶם כִּי עַל יְיָ: שמות טז ח

לחם ששאלו כהוגן ניתן להם כהוגן מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בלילה והאמר אביי (א)האי מאן דאית ליה סעודתא לא לאכלי' אלא בימָמא כעין יממא קא אמרינן אמר רב אחא בר יעקב בתחלה היו ישראל דומין כתרנגולים שמנקרין באשפה עד שבא משה וקבע להם זמן סעודה [1]הבשר עודנו בין שיניהם וכתיב [2]עד חדש ימים הא כיצד בינונים לאלתר מתו רשעים מצטערין והולכין עד חדש ימים [3]וישטחו אמר ריש לקיש אל תקרי וישטחו אלא וישחטו מלמד שנתחייבו שונאיהן של ישראל שחיטה שטוח תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה אל תיקרי שטוח אלא שחוט מלמד שירד להם לישראל עם המן דבר שטעון שחיטה אמר רבי וכי מכאן אתה למד והלא כבר נאמר [4]וימטר עליהם כעפר שאר וכחול (ב)(הים) עוף כנף (ג)ותניא (א)רבי אומר [5]וזבחת כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה על הושט ועל הקנה על רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה אלא מה תלמוד לומר שטוח מלמד שירד להם משטיחין משטיחין כתיב [6]לחם וכתיב [7]שמן וכתיב [8]דבש אמר רבי יוסי ברבי חנינא לנערים לחם לזקנים שמן לתינוקות דבש כתיב שליו וקרינן סליו אמר רבי חנינא צדיקים אוכלין אותו בשלוה רשעים אוכלין אותו ודומה להן כסילוין א"ר חנן בר רבא ד' מיני סליו הן ואלו הן שיכלי וקיבלי (ז)ופסיוני ושליו מעליא דכולהו שיכלי גריעא דכולהו שליו והוי כציפורתא (א) ומותבינן לה בתנורא ותפח והוה מלי תנורא ומסקינן ליה אתליסר ריפי ואחרונה אינה נאכלת אלא ע"י תערובת רב יהודה משתכח ליה בי דני רב חסדא משתכח ליה בי ציבי רבא מייתי ליה אריסיה כל יומא (ב) יומא חד לא אייתי אמר מאי האי סליק לאיגרא שמעיה לינוקא דקאמר [9]שמעתי ותרגז בטני אמר שמע מניה נח נפשיה דרב חסדא (ח)ובדיל רבה אכיל תלמידא כתיב [10]ותעל שכבת הטל וכתיב [11]וברדת הטל אמר רבי יוסי ברבי חנינא טל מלמעלה וטל מלמטה ודומה כמו שמונח בקופסא דק מחוספס אמר ר"ל דבר שנימוח על פיסת היד רבי יוחנן אמר דבר שנבלע במאתים וארבעים ושמונה אברים מחוספס טובא הוי אמר רב נחמן בר יצחק (ט)מחספס כתיב תנו רבנן [12]לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו דברי ר"ע וכשנאמרו דברים לפני רבי ישמעאל אמר להם צאו ואמרו לו לעקיבא עקיבא טעית וכי מלאכי השרת אוכלין לחם והלא כבר נאמר [13]לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי אלא מה אני מקיים אבירים לחם שנבלע במאתים וארבעים ושמונה אברים אלא מה אני מקיים (ו)[14]ויתד תהיה לך על אזנך (ו)(ויצאת שמה חוץ) דברים שתגרי אומות העולם מוכרין אותן להם ר"א בן פרטא אומר אף דברים שתגרי אומות העולם מוכרין להן מן מפיגן אלא מה אני מקיים ויתד תהיה לך על אזנך לאחר שסרחו אמר הקב"ה אני אמרתי יהיו כמלאכי השרת עכשיו אני מטריח אותם שלש פרסאות דכתיב [15]ויחנו על הירדן מבית הישימות עד אבל השטים ואמר רבה בר בר חנה (ח)לדידי חזי לי ההוא אתרא והויא תלתא פרסי ותנא כשנפנין אין נפנין לא לפניהן ולא לצדדיהן אלא לאחוריהן [16]ועתה נפשנו יבשה אין כל אמרו עתיד מן זה (ג) שתיפח במעיהם כלום יש ילוד אשה שמכנים ואינו מוציא [א] וכשנאמרו דברים לפני ר' ישמעאל אמר להם אל תקרי אבירים אלא איברים דבר שנבלע במאתים וארבעים ושמונה איברים אלא מה אני מקיים ויתד תהיה לך על אזנך בדברים שבאין להם ממדינת הים דבר אחר לחם אבירים אכל איש

זה

רש"י

לחם ששאלו כהוגן. שאי אפשר להיות בלא לחם: **ניתן להם כהוגן.** בבוקר שיש שהות להכינו: **בשר ששאלו שלא כהוגן.** מתוך כרס מלאה שהרי מקנה רב היה להם: (ד) **שלא כהוגן.** ירד להם עם חשיכה שעה שאינה ראויה לתקן אותה עד שעת הסעודה (ט): **כעין יממא.** באור האבוקה: **וקבע להם זמן סעודה.** בבקר ובערב: **שירד להם דבר שטעון שחיטה.** ומלמד שהשליו דבר שטעון שחיטה היה: **וזבחת כאשר צויתיך.** ולא מצינו בתורה ציווי הזביחה היאך מכאן אתה למד שנמסרו לו הלכות שחיטה על פה: **משטיחין.** השליו היה עשוי לפניהן על הארץ משטיחין ליטריד"ש בלעז: **לחם יפה לבחורים ושמן לזקנים ודבש לתינוקות.** כתיב שמן כטעם לשד השמן ואין זה לשון שומן אלא לשון שמן לפיכך טעמו נקוד למעלה ומ"ם שלו נקוד פתח קטן ולפי שהוא סוף פסוק נהפך השי"ן לינקד בקמץ גדול: **כסילוים.** קוצים בלשון ארמי: **ומותבינן לה בתנורא.** כך מנהגם (ה) לצלות ספודיהם בתנור: **ותפח.** מרוב שומנו הוא נתפח ונעשה עב: **אתליסר ריפי.** זו על זו ריפי ככרות: **ואחרונה אינה נאכלת.** מרוב השומן הנבלע בה וכל שכן העליונות: **משתכח ליה.** היו נמצאות לו בין חביותיו שהיו ממליאין לו מן השמים: **רב חסדא.** חמוה דרבא הוה ורבו הוה: **ובדיל רבה.** בזכות הרב היה אוכל התלמיד: **כתיב ותעל שכבת הטל.** והנה על פני המדבר כשהיה הטל עולה מן הארץ לקראת החמה כדרכו היה נראה על פני המדבר (ו) דק מחספס למדנו שהיה הטל מכסה את המן עד שעה שהטל עולה לקראת החמה וכתיב ירד המן עליו אלמא טל מלמטה: **קופסא.** אשקרו"ן בלעז: **נימוח על פיסת היד.** מחוספס נוטריקון: **נבלע באיברים.** אינו יוצא מן המעיים: **לאחר שסרחו.** שנתלוננו על כך שאמרו בלחם הקלוקל (במדבר כא): **לא לפניהם ולא לצידיהם.** שאין יודעים לאיזה צד ענניס הולכים: **אלא לאחוריהם.** דיודעים הם שלא יחזרו לאחוריהן ואותן שלפנים צריכין לצאת לסוף המחנה מאחור:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"א מהלכות שחיטה הל' ד והל' ט טוי"ד סימן א:

גליון הש"ס

גמ' מחספס כתיב. כעין זה לעיל לח ע"ב ובמגילה טו ע"ב שבת כח ע"ב סוכה ט ע"ב יבמות סה ע"ב הוריות ד ע"א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' גריעא דכולהו שליו והויא כציפורתא ומלאו ליה ומותבינן לה בתנורא ותפח ורבי עד דמלי תנורא ומסקין ליה ומותבינן ליה אתליסר ריפי ובתרייתא דכולהו אינה נאכלת אלא ע"י: (ב) שם מייתי ליה אריסיה כל יומא מאגמא יומא חד לא אייתי ליה אמר מאי האי: (ג) שם אמרו עתיד מן זה שיתפח במעיהם ויהרגם כלום יש ילוד אשה: (ד) רש"י ד"ה בשר כו' היה להם הס"ד ואח"כ מה"ד ניתן להם שלא כהוגן: (ה) ד"ה ומותבינן כו' מנהגם לתת ספודיהם: (ו) ד"ה כתיב כו' נראה על פני המדבר המן דק:

הגהות הגר"א

[א] גמרא (וכשנאמרו כו' עד ממדינת הים) תא"מ:

רבינו חננאל

לימדה תורה דרך ארץ שכל מי שיש לו סעודה לא ניכלה אלא (א) בימָמא כעין ליליא. לא יאכל אדם בשר בערב, שנאמר בתת ה' לכם [בערב] בשר לאכול כו'. בתחלה היו ישראל דומין כתרנגולין שמנקרין באשפה, עד שבא משה ותיקן להם זמן סעודה. תניא ר' אומר מה ת"ל [וזבחת] כאשר צויתיך ואכלת, מלמד שנצטוה משה על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה. ומה ת"ל שטוח, שירד להן משטוחין משטוחין.(ב) כתיב לחם וכתיב שמן וכתיב דבש, הא כיצד, לנערים לחם לזקינים שמן לתינוקות דבש. כתיב שליו וקרינן סליו, לצדיקים בשלוה ולרשעים כסילוה, פיר' קוצים. השליו היה יורד, לרב יהודה אבי דני לרב חסדא אבי ציבי. רבה הוה מייתו ליה ההוא צײדא בכל יומא מאגמא, יומא חד לא אשכח, סליק ההוא צײדא לאיגרא שמע לההוא ינוקא דקאמר שמעתי ותרגז בטני וגו', אמר ש"מ נח נפשיה דרב חיסדא ובשביל רבה הוה אכיל תלמידא. מחספס, אמר ריש לקיש דבר שנימוח על פיסת היד. ר' יוחנן אמר מחספס חסר ו' כתיב בגימטריא רמ"ח הוי, מיכן שהיה המן נבלע ברמ"ח אברים. ת"ר לחם אבירים אכל איש, לחם הנבלע באיברים אבל המלאכים אינן אוכלין כלל. ואפילו דברים שתגרי האומות מוכרין להן ואוכלין אותן, היה המן מפיגן ולא היו צריכין לנקביהן, ומה אני מקיים ושבת וכסית את צאתך, לאחר שסרחו. אמר להן הקב"ה אני אמרתי תהיו לפני כמלאכים, עכשיו הריני מטריחכם ג' פרסאות עד שתצאו חוץ למחנה. ואמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא דוכתא והוה ג' פרסי אורך וג' פרסי רוחב. תנא כשהן נפנין לא נפנין לא [לפניהם ולא לצידיהן אלא לאחוריהן]

מסורת הש"ס

א) [לעיל עד:], ב) [נ"ל ימים], ג) חולין כח. פה:, ד) [קדושין לא. ב"ק נה.], ה) בע"י והיינו דאמרי אינשי בדיל וכו', ו) [עי' ברכות כה.], ז) [בקרא הוא קודם ויתד ובע"י ובילקוט ליתא], ח) [עירובין נה: ע"ש], ט) [ד"ה בשר וד"ה שלא שייכים לדף עה.],

לעזי רש"י

ליטריד"ש [ליטיירי"ש]. מפוזר, שכבה.
אישקרי"ן. קופסה (בעיקר לתכשיטים).

מוסף רש"י

כעין יממא. שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא (שבת כה:). **כאשר צויתיך.** מכלל שנצטוה בעל פה הלכות שחיטה, שהרי בתורה לא מצינו שצוהו (חולין פה:) למד שנתפרשה לו מצות שחיטה על פה דהיכן צוהו בכתב (שם כח.). **על רוב אחד כו'.** לאו מקרא יליף, אלא כלומר על הלכות שחיטה נצטווה (שם). **ופסיוני.** מין שליו שקורין פירדי"ך (ב"ק נה.) עוף חשוב ושמן מין שליו שירד במדבר (קדושין לא.). **ויחנו על הירדן.** במחנה ישראל כתיב (עירובין נה:). **אין נפנין לא לפניהן.** חוץ לענן, שמא ילך הענן והארון שם, ולא לצדדיהן. חוץ לענן, שאין יודעין אנה יפנה הענן לעבור, אלא לאחוריהן. חוץ לענן, דודאי לא יחזור הענן לאחוריו (שם).

תוס' ישנים

מלמד שנצטוה משה על השחיטה. הקשה ה"ר אפרים דהכא משמע יש שחיטה לעוף מן התורה אליבא דרבי, ואילו בנזיר בסוף פרק הריני נזיר [כט, א] פליגי התם ר' יוחנן וריש לקיש המדיר בנו בנזיר אי הוה מהלכה למשה מסיני או כדי לחנכו במצות, וקאמר כתנאי עד מתי האיש מדיר את בנו בנזיר עד שיביא שתי שערות דברי רבי כו', וקאמר דכ"ע [כדי] לחנכו במצות ומופלא הסמוך לאיש [מדרבנן] וכיון דאית ליה לרבי כדי לחנכו במצות אין שחיטה לעוף מן התורה אית ליה, מדקאמרינן אוכל כהן מליקה. ותירץ רבינו דהכי קאמר התם (לעולם) [דכ"ע] כדי לחנכו במצות ולעולם לא תיפשוט מידי מזאת הברייתא, אבל ודאי אמת מברייתא אחרת שסובר רבי דיש שחיטה לעוף מן התורה. ועוד תירץ דשמא היה סבור דלא קאכיל כהן מליקה כמו חטאת העוף הבא על הספק דמפיק התם מקרא דאינה נאכלת. מ"ר. **אף דברים שתגרי אומות העולם** מוכרין להם מן מפיגן בו'. ולית ליה להאי תנא הא דאמרינן לעיל בריש מכילתין [ד, ב] ויכסהו הענן ששת ימים כדי למרק אכילה ושתיה בתוך מעיו לשומו כמלאכי השרת כי לא היה צריך לכך עד שחטאו במן.

א) הדבר נראה לעין דט"ס נפל בכאן וצ"ל לא ניכלה אלא בלילה כעין יממא ולא יאכל אדם בשר אלא בערב שנאמר וכו'. ב) בכת"י כאן כתיב ביום הכפורים וכו' מלמד שהשלוס נקרא ענוי. ואינו שייך לכאן, אלא לעיל עד ע"ב ונמצא שם.

תורה אור השלם

1. הַבָּשָׂר עוֹדֶנּוּ בֵּין שִׁנֵּיהֶם טֶרֶם יִכָּרֵת וְאַף יְיָ חָרָה בָעָם וַיַּךְ יְיָ בָּעָם מַכָּה רַבָּה מְאֹד: במדבר יא לג 2. עַד חֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר יֵצֵא מֵאַפְּכֶם וְהָיָה לָכֶם לְזָרָא יַעַן כִּי מְאַסְתֶּם אֶת יְיָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וַתִּבְכּוּ לְפָנָיו לֵאמֹר לָמָּה זֶּה יָצָאנוּ מִמִּצְרָיִם: במדבר יא כ 3. וַיָּקָם הָעָם כָּל הַיּוֹם הַהוּא וְכָל הַלַּיְלָה וְכֹל יוֹם הַמָּחֳרָת וַיַּאַסְפוּ אֶת הַשְּׂלָו הַמַּמְעִיט אָסַף עֲשָׂרָה חֳמָרִים וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שָׁטוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה: במדבר יא לב 4. וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם כֶּעָפָר שְׁאֵר וּכְחוֹל יַמִּים עוֹף כָּנָף: תהלים עח כז 5. כִּי יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְיָ לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ וְאָכַלְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ בְּכֹל אַוַּת נַפְשֶׁךָ: דברים יב כא 6. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם וְיָצָא הָעָם וְלָקְטוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ הֲיֵלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם לֹא: שמות טז ד 7. שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם אוֹ דָכוּ בַּמְּדֹכָה וּבִשְּׁלוּ בַּפָּרוּר וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֻגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לְשַׁד הַשָּׁמֶן: במדבר יא ח 8. וַיִּקְרְאוּ בֵית יִשְׂרָאֵל אֶת שְׁמוֹ מָן וְהוּא כְּזֶרַע גַּד לָבָן וְטַעְמוֹ כְּצַפִּיחִת בִּדְבָשׁ: שמות טז לא 9. שָׁמַעְתִּי וַתִּרְגַּז בִּטְנִי לְקוֹל צָלְלוּ שְׂפָתַי יָבוֹא רָקָב בַּעֲצָמַי וְתַחְתַּי אֶרְגָּז אֲשֶׁר אָנוּחַ לְיוֹם צָרָה לַעֲלוֹת לְעַם יְגוּדֶנּוּ: חבקוק ג טז 10. וַתַּעַל שִׁכְבַת הַטָּל וְהִנֵּה עַל פְּנֵי הַמִּדְבָּר דַּק מְחֻסְפָּס דַּק כַּכְּפֹר עַל הָאָרֶץ: שמות טז יד 11. וּבְרֶדֶת הַטַּל עַל הַמַּחֲנֶה לָיְלָה יֵרֵד הַמָּן עָלָיו: במדבר יא ט 12. לֶחֶם אַבִּירִים אָכַל אִישׁ צֵידָה שָׁלַח לָהֶם לָשֹׂבַע: תהלים עח כה 13. בַּעֲלֹתִי הָהָרָה לָקַחַת לוּחֹת הָאֲבָנִים לוּחֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְיָ עִמָּכֶם וָאֵשֵׁב בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי: דברים ט ט 14. וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אֲזֵנֶךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּה בָהּ וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת צֵאָתֶךָ: דברים כג יד 15. וַיַּחֲנוּ עַל הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשִׁמֹת עַד אָבֵל הַשִּׁטִּים בְּעַרְבֹת מוֹאָב: במדבר לג מט 16. וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יְבֵשָׁה אֵין כֹּל בִּלְתִּי אֶל הַמָּן עֵינֵינוּ: במדבר יא ו